

Marina Pool

Rien van IJzendoorn, Louis Tavecchio en Marianne Riksen-Walraven, *De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang*. Amsterdam: Boom, 2004. ISBN 90-5352-978-0, 185 blz., € 20,00.

Recente publieke discussies naar aanleiding van Amerikaans onderzoek leidden tot onrust over het gebruik van kinderopvang. Overtuigende argumenten uit Nederlands onderzoek om de Amerikaanse resultaten te bevestigen of ontcrachten, waren niet voorhanden. Met de oprichting van het Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (NCKO) hebben vooraanstaande pedagogen en ontwikkelingspsychologen op het gebied van de kinderopvang hun krachten gebundeld om de kwaliteit van kinderopvang in Nederland in kaart te brengen en waar nodig te verbeteren. In deze publicatie presenteert het NCKO een overzicht van de stand van zaken in Nederlands onderzoek naar de kwaliteit van de kinderopvang. Door de keuze voor een combinatie van wetenschappelijke informatie en een praktische presentatie is de publicatie interessant voor een brede doelgroep - van beleidsmakers, wetenschappers en studenten tot ouders en leidsters in de kinderopvang.

De auteurs bepleiten dat 'kinderopvang gelijk staat aan kinderopvoeding'. Ouders laten een deel van de zorg en opvoeding voor hun kind over aan de kinderopvang. Vanuit dit uitgangspunt bespreken de auteurs voornamelijk de pedagogische kwaliteit in de kinderopvang. In de publicatie wordt ingegaan op de groei van de kinderopvang, op ontwikkelingen in beleid, onderzoeksresultaten uit Nederland en Amerika en instrumenten om de kwaliteit te meten. Ook wordt een theoretisch kader geschetst om de kwaliteit van kinderopvang te definiëren.

Hoofdstuk 1 schetst een beeld van de ontwikkelingen op het gebied van

de kinderopvang in Nederland. Die heeft de laatste jaren een explosieve groei doorgemaakt. Toch blijft het 'moederschapsideaal' in Nederland sterk aanwezig, en proberen de meeste ouders niet meer dan twee à drie dagen gebruik te maken van kinderopvang. Sinds 1990 is kinderopvang steeds meer een zaak van nationaal beleid geworden en stimuleert de overheid het aantal kinderopvangvoorzieningen. Met de Wet Kinderopvang wil de overheid vanaf 2005 de marktwerking in de kinderopvang vergroten.

Kinderopvang groeit op dit moment uit tot een uniek en relatief zelfstandig opvoedmilieu 'tussen' gezin en school, waarvan steeds meer gezinnen gebruik maken. Recente cijfers laten zien dat ruim 20% van de kinderen tot en met driejarige leeftijd gebruik maakt van een institutionele vorm van kinderopvang als een kinderdagverblijf of gastouder. Dit is een verzevenvoudiging van het percentage kinderen dat vijftien jaar geleden naar de kinderopvang ging.

Een eerste lacune in kinderopvangonderzoek komt al in dit eerste hoofdstuk naar voren: er is weinig systematisch vergelijkingsmateriaal van elementaire gegevens over de kinderopvang in diverse landen. Wel wordt uit internationale vergelijkingen duidelijk dat de mate waarin in de leidsters van de kinderopvang wordt geïnvesteerd, in Europa sterk varieert. In Nederland heeft het beroep van leidster relatief weinig aanzien, wat zich mede uit in een lage salariering. In Engeland is het salaris zelfs nog lager, maar in Scandinavië is het salaris van een leidster in de kinderopvang nagenoeg gelijk aan dat van een leerkracht. Daaraan gekoppeld is een groot verschil in opleidingseisen voor de leidsters in Europese landen. In het theoretische kader voor kwaliteit van kinderopvang, beschreven in hoofdstuk 5, wordt duidelijk hoe belangrijk de rol en een gedegen opleiding en ondersteuning van de leidsters zijn.

Hoofdstukken 2 en 3 bieden een interessante bundeling van alle wetenschappelijke Nederlandse studies naar kinderopvang. Dertig jaar onderzoek heeft 29 studies opgeleverd; een aantal dat de auteurs doet concluderen dat "het onderzoek naar de Nederlandse kinderopvang de afgelopen kwart eeuw klaarblijkelijk geen hoge prioriteit heeft gehad". In hoofdstuk 2 worden er twee studies uitgelicht, die zich specifiek op de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang richten. De hoofdconclusie uit de eerste studie, uitgevoerd in 1996, is dat de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang relatief hoog is. Dit geldt ook in vergelijking met andere landen. Opvallend is het relatief homogene beeld van de kwaliteit van de Nederlandse kinderdagverblijven; kinderopvang van slechte kwaliteit komt in de studie niet voor. In een nieuwe studie, uitgevoerd in 2002, trekken de auteurs de zorgwekkende conclusie dat de gemiddelde kwaliteit van de kinderopvang is gedaald. Vooral de kwaliteit van de taalervaringen en leeractiviteiten van kinderen is afgenomen.

Hoofdstuk 3 beschrijft de resultaten uit andere studies van de kinderopvang in Nederland. De resultaten zijn gebundeld in thema's en uitgebreid beschreven. Zo blijkt dat de kinderopvang de taalontwikkeling noch negatief, noch positief beïnvloedt. Een betere pedagogische kwaliteit op kinderdagverblijven hangt wel samen met de sociaal-emotionele ontwikkeling, en de stabiliteit van

het kinderdagverblijf is een cruciale factor voor het welbevinden van kinderen. De meeste studies zijn echter te kleinschalig en sluiten niet op elkaar aan, waardoor ze volgens de auteurs niet tot meer dan fragmentarische kennis over de invloed van de kinderopvang leiden.

In een omvangrijke Amerikaanse studie, de zogeheten NICHD-studie, worden meer dan 1000 kinderen vanaf hun geboorte tot hun achtste levensjaar gevolgd om meer inzicht te krijgen in de effecten van de kinderopvang. Mede omdat de Nederlandse onderzoeksresultaten niet leiden tot definitieve antwoorden, wordt in hoofdstuk 4 deze studie beschreven. Een van de conclusies luidt dat de kinderopvang in de eerste levensjaren de kans op agressief gedrag in de kleuterperiode vergroot. Vooral kinderen die langdurig worden opgevangen in een kinderdagverblijf, hebben een verhoogd risico van agressief gedrag. Daarnaast blijkt de kwaliteit van kinderopvang van groot belang voor kinderen die thuis een minder sensitieve opvoeding genieten. De auteurs gaan uitgebreid in op het feit dat de resultaten niet zonder meer gegeneraliseerd kunnen worden naar de Nederlandse situatie. Zij pleiten dan ook voor systematisch Nederlands onderzoek om na te gaan of de resultaten vergelijkbaar zijn voor de Nederlandse kinderopvang.

Een belangrijke wetenschappelijke reflectie op de kwaliteit van de kinderopvang wordt geleverd in hoofdstuk 5. Zich baserend op wetenschappelijke theorieën en studies, presenteren de auteurs een theoretisch kader voor de definitie van kwaliteit van de kinderopvang. De kwaliteit moet aan vier basisdoelen voldoen: (a) het bieden van een gevoel van veiligheid; (b) het bevorderen van persoonlijke competenties; (c) het bevorderen van sociale competenties; en (d) het bijdragen aan de socialisatie. Centraal voor het bereiken van deze basisdoelen is de leidster-kind interactie. Leidsters hebben een cruciale rol bij de ontwikkeling en het welbevinden van een kind in een kinderdagverblijf. Bovendien draagt een aantal andere kwaliteitskenmerken - waaronder opleiding van de leidster, leidster-kind ratio, groepsgrootte en communicatie met de ouders - bij aan de kwaliteit van de opvang.

Beschikbare instrumenten om de kwaliteit van de kinderopvang te meten, sluiten geen van alle volledig aan bij de vier basisdoelen. Daarnaast vereist een deel van de huidige instrumenten, die uitgebreid in hoofdstuk 6 worden beschreven, langdurige en intensieve observaties, waardoor ze slecht bruikbaar zijn voor inspecties van de GGD of interne evaluaties.

Met de publicatie van dit boek gaan de auteurs in op de maatschappelijke onrust over de effecten van de kinderopvang op de ontwikkeling van kinderen. In de publicatie tonen zij aan dat effecten – voor zover bekend – in grote mate samenhangen met de kwaliteit van de geboden opvang. Kinderen in opvang van lagere kwaliteit lopen een hoger risico op het ontwikkelen van gedragsproblemen en agressie, terwijl opvang van hoge kwaliteit aantoonbare positieve effecten heeft op het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen.

De auteurs gaan in de publicatie uitvoerig in op de minimale kennis over de effecten van de kinderopvang die gedestilleerd kan worden uit het huidige Ne-

derlandse onderzoek. Deze conclusie is echter onbevredigend in een tijd waarin de roep om wetenschappelijke kennis over de kinderopvang zo groot is. Het laat uiteraard de conclusie toe dat meer Nederlands onderzoek noodzakelijk is, maar de vraag is gerechtvaardigd waarom de auteurs niet dieper zijn ingegaan op Europees en Amerikaans onderzoek naar de effecten van kinderopvang. Enkele resultaten uit de NICHD-studie zijn beschreven, inclusief de gereede twijfel of de resultaten direct vertaalbaar zijn naar de Nederlandse situatie, maar een consistent overzicht van resultaten uit andere studies ontbreekt. Zo'n analyse zou een belangrijke aanvulling bieden, vooral voor de maatschappelijke discussie.

Het boek is vlak vóór de discussie in de Tweede Kamer over de nieuwe Wet Kinderopvang uitgebracht. In het kader van de gepresenteerde resultaten is het verbazingwekkend dat de overheid heeft besloten de pedagogische kwaliteit van de kinderopvang grotendeels over te laten aan de sector door minimale wettelijke eisen vast te leggen. Het is dan ook van belang in toekomstige publicaties nog nadrukkelijker handvatten te bieden aan kinderopvangopvangcentra om de pedagogische kwaliteit vorm te geven en te evalueren. In dat licht bezien is het zeer te waarderen dat het NCKO momenteel een wetenschappelijk gefundeerd, bruikbaar instrument ontwikkelt. Want daarmee kan worden nagegaan in hoeverre kinderdagverblijven voldoen aan de vier pedagogische basisdoelen en in hoeverre kinderopvangvoorzieningen ondersteund moeten worden om de kwaliteit te verbeteren.